

F O L Y Ó I R A T S Z E M L E

184

001.814:05:62/729.1/

A Kubai Köztársaság műszaki-tudományos folyóirata. - /Naucso-tehnicesszkaja periodika reszpubliki Kuba/ - O.I.GLOBACSEV - Naucso-tehnicesszkaja Informacija, 11.sz. 1964. 45-46.p.

A Kubai Köztársaság Tudományos és Műszaki-Dokumentációs és Információs intézete nagy figyelmet szentel azon problémák kidolgozásának, melyek az elsődleges publikációk kiadásával kapcsolatosak. Mindenekelőtt a hazai tudományos és műszaki folyóiratokkal foglalkoztak. Megvizsgálták, hogyan használhatják fel azokat a legeredményesebben az ország tájékoztatási szervei, és milyen egységes szabályok szükségesek a lapok alakítása tekintetében, annak érdekében, hogy megkönnyítsék a tájékoztatási szervek és a másodlagos tájékoztatási kiadványok szerkesztőinek munkáját. A kiadványok nagyrészt iparági folyóiratok, a Kubai Tudományos Akadémia, a Havannai Egyetem, az agrár reformok Állami Intézete, az Iparügyi Minisztérium kiadványai képezték. Jelenleg a munka első fázisát fejezték be: a tudományos-műszaki folyóiratkiadás felmérését és annak meghatározását, hogy melyek jöhetnek számításba a referáló szolgálat szempontjából. A cikk példaképpen részletesen elemzi a Nuestra Industria-Revista Technologica című folyóirat szerkezetét. A lap minden cikket rövid összefoglalással közöl, és több nyelven tartalmazza a tartalomjegyzéket.

/V.P./

185

001.815:002.513.5

Széljegyzetek egy analízis-kód lexikonhoz. - /Note preliminaire sur un lexique d'analyse codée/ - PAGES, R. - UFOOD La Documentation en France, 3.sz. 1964. máj.-jun. 3-52.p.

A kódzott analízis a kutatómunka technikai bázisa. A francia dokumentalisták a peremlyukasztásos analízis felé orientálódnak. A kódzott analízis módszerét a negyvenes-ötvenes években dolgozták ki, alapja a Codoc, amely egy szakozási rendszer. A Párizsi Egyetem szociálpszichológiai laboratóriumában különösen sokat foglalkoztak a kódzott analízis és általában a tájékoztatás nyelvének problémájával. A Dokumentációs Szolgálat 1948-1957. között kidolgozott egy módszert, és a rendszernek a Codoc nevet adta. A Codoc megfelel a központi szókészlet elvének, de többszintű, - a szintakzisz segítségével összetett szerkezetek kreálhatók. A gyakorlat szerint más a szakozás és más a visszakeresés nyelve, melyek között meg kell találni a kapcsolatot. Alkalmazása megkönnyíti a dokumentációs munkát, lehetővé teszi a gépesítés bevezetését és az új, fokozottan specializált tudományágak megjelölését.

/F.M./

476

A vizuális lyukkártyák segítségével végzett indexelés lehetőségei. - /A new look at feature card indexing/ - Aslib Proceedings, 16.k. 11.sz. 1964.nov. 333-340.p.

1964-ben Londonban szimpóziumot tartottak a vizuális lyukkártyák alkalmazásával kapcsolatban. A cikk az elhangzott előadások rövid összefoglalását adja meg.

G.M.BOYD az indexfogalmak jegyzékének összeállításáról, a felosztás módszeréről beszélt. R.L.BALLARD véleménye szerint az alfabetikus és ETO indexelés helyett a vizuális lyukkártyákat alkalmazó koordinált indexelési eljárás a legmegfelelőbb. A felhasznált fogalmakról alfabetikus kartotékot vezetnek, feltüntetve a szinonimákat és keresztutalásokat. R.C.WRIGHT 10 000 pozíciós lyukkártyát használ, 365 fogalommal dolgozik. Évente 2500 dokumentumot indexel. A rendszert 4 évre tartja megfelelőnek. D.R.CURRY a felhasználható indexfogalmakról előrenyomtatott munkalapokat, s ezek kitöltése alapján készítik el a lyukkártyákat. B.B.BRADY növénytermesztési kísérletek adatait vitte vizuális lyukkártyákra. R.SNEL véleménye szerint eljárásával bármely szűkebb szakterületre 8 hét alatt összeállítható a tárgyszó-jegyzék. P.B.GASCOINE kereskedelmi adatokat lyukaszt kártyákba. R.WILLIAMS kártyapárokkal dolgozik, s így kevés kártyával igen sok kombinációs lehetőséget biztosít. H.F.DAMMERS a kartotékban felhasznált kártyamennyiség kis értékén tartásának szükségességét emeli ki. /V.P./

Szakkönyvtárak és a dokumentáció uttörői. - /Special Libraries - pioneers in documentation/ - MOHRHARDT, POSTER E. - Special Libraries, 56.k. 2.sz. 1965.febr. 121-122.p.

A dokumentáció és könyvtári tevékenység között az utóbbi évtizedek nomenklatura vitái mesterséges válaszfalat húztak. FRANK, Otto: "Modern documentation and information practice" c. könyvéből idézve a szerző megállapítja, hogy a szakkönyvtáros, aki dokumentál, tájékoztat, bibliográfiai tevékenységet lát el, vagy tájékoztató tisztviselőként dolgozik - dokumentátor.

Tudomásul kell venni azonban azt a tényt, hogy a kiadványok kezelésében - gyűjtés, megőrzés, tájékoztatás - új irány fejlődött ki, a régen műszaki könyvtárügyként ismert kör világméretű alapokra helyezkedő dokumentációvá nőtt. A könyvtárügy és dokumentáció között a hasonlóságok ellenére számos lényegi, főleg a szolgáltatásokban megnyilvánuló differencia tapasztalható.

Történetileg nézve a szakkönyvtárügy és a dokumentáció kezdeti korszaka együtvé, a XX. század elejére esik, és mindkét tevékenység a kutatás és technika terén megnőtt természettudományos és társadalomtudományos érdeklődés eredménye. A szakkönyvtárak egyesülete /Special Libraries Association/ 1909-ben alakult meg.

A szakkönyvtárügy és dokumentáció továbbfejlődését az üzleti élet, a gyáripar és a tudós szükségletei befolyásolták. Már fejlődésük elején fellelhetünk olyan "mai"-nak elkönnyvelt törekvéseket, mint specializált szolgáltatások, információ-árusítás, koordináció könyvtárak között.

A dokumentációnak olyan kiváló uttorói, mint OTLET és LA FON-TAINE, új típusú bibliográfiai tájékoztatásért vívott törekvéseikben munkájukat mindig a könyvtárával azonosították.

A szerző a két tevékenység közötti lényeges különbséget abban látja, hogy a dokumentáció, illetve tudományos információ hatékonyabb, specializáltabb, nyomtatott szolgáltatásokat nyújt az új technika alkalmazásával, mint a szakkönyvtár. Azonban számos információ intézmény - anélkül, hogy könyvtárnak nevezné magát - könyvtári tevékenységet lát el, könyvtárosok munkája útján.

A fejlődés helyes útja nem a különbség keresésében, hanem a speciális funkciók jó ellátásában rejlik.

/D.É./

188

002.513.5:001.814:681.142-523.8

A DDC thesaurus: mult, jelen és jövő. - /The DDC thesaurus: past, present and future/ - P.H.KLINGBIELE, - Aslib Proceedings, 16.k. 8.sz. 1964.sug. 252-257.p.

Az ASTIA deskriptorok thesaurusának első kiadása 1960-ban jelent meg nyomtatott formában, és nagy vitát váltott ki egyrészt azért, mert több szóból álló index kifejezéseket vezetett be, másrészt mert minden deskriptort kizárólag egyetlen szakterülethez rendelt hozzá, legszigorúbban meghatározva jelentését. A thesauruson nem módosítottak semmit addig, míg 200 000 dokumentumot nem indexeltek, és mintegy 7000 számítógépes információ-visszakeresést el nem végeztek a thesaurus 1. kiadásának felhasználásával. A második kiadás 1962 decemberében jelent meg. Ennél is megtartották a többször támadott thesaurus elnevezést és a több szóból álló indexkifejezések használatát. Az utalások száma néhány ezerre rug. A munka legnagyobb része az Univac 1107 típusú számítógép operatív munkájának megindítására irányul, mivel ezt is igénybe kívánják venni a thesaurus továbbfejlesztésében. A jövőt illetően bizonyára jelentős hatása lesz annak a törekvésnek, mely egységes nemzeti thesaurus kialakítására irányul. Részletesen ki kell dolgozni a thesaurus legeredményesebb használatának módszereit is.

/V.P./

189

002.513.5:001.815:632.95

Növényvédő szerek indexkészítésénél használt jelölési rendszer. - /A Notation System for Indexing Pesticides/ - H.SKOLNIK - A.CLOW - Journal of Chemical Documentation, 4.k. 4.sz. 1964.okt. 221-227.p.

Fix pozíciós gépi lyukkártya kódok használata esetén információ visszakereső műveleteknél a gépi rendezési időnk erősen megnövekedhetnek. További hátrányok, hogy gépi kiírásuk lehetetlen, mivel csu-

478

pán a kártyán lyukasztott helyekről van szó, amelyeknek kódszámként használható numerikus értéke nincs. Kiírásnál ezért csak a szóbanforgó vegyület törzsszáma jelenik meg, amely a szerkezeti részleteket tartalmazó dokumentumra utal. IBM 1401 számítógép rendszerrel feldolgozható és kiíratható új jelölési kódrendszert terveztek, amelynek rugalmassága bármilyen más gépi kóddal vetekszik. A kód az egyes funkcionális csoportok közötti relációkat is jelöli. A jelölési rendszerük erősen eklektikus. A gyűrűs vegyi szerkezeteket is igen hűen reprezentálja.

A tanulmány nem ismerteti a teljes jelölési rendszert. Nem is lehet előre teljesen rögzíteni. A szükségletek szerint alakul a dokumentációs munka folyamán. A szakozás mélysége is eszerint alakul. Az új jelölési rendszer használhatóságát gépi táblázaton mutatja be.

/P.E./

190

002.513.5:33:681.177

A közgazdaságtudományi irodalom gépi lyukkártyák segítségével történő feldolgozásának problémái és módszerei. - /Problemü i metodu primenyenija masinnih perfokart dlja informacionnoj obrabotki naucno-ekonomiceszkoy literatury/ - WALTER, R. - SEIDEL, V. - Naucno Tehniceszkaja Informacija, 2.sz. 1965.febr. 18-21.p.

A közgazdaságtudományi irodalom feldolgozásának korszerűsítése céljából az NDK Közgazdaságtudományi Intézetének dokumentációs központja 1963-ban elhatározta, hogy kísérletet végez a gépi lyukkártyák felhasználására. E kísérlet első része most befejeződött, és a szerzők beszámolójának célja, hogy vitát kezdeményezzenek a kérdéssel. Feladatuk tűzték maguk elé, hogy fokozzák a munkaerővel és munkaidővel való takarékoskosságot a gyorsabb, mélyrehatóbb információvisszakeresést tegyenek lehetővé. Ismertetik, hogyan állították össze a kapitalizmus politikai gazdaságtanának tárgyszójegyzékét, és részletesen leírják az alkalmazott kártyatervet, amelyen kódolt formában feltüntetik a bibliográfiai adatokat és 12 tárgyszót. A tárgyszavakat négyjegyű számok képviselik. A tárgyszavak szótára a tudomány fenti területére 700 fogalmat tartalmaz. A lyukkártyákon tárolt információkat Soemtron rendezőgép segítségével keresik vissza, 30 000 kártya/óra sebességgel. A szerzők kitérnek a módszer tökéletesítésének lehetőségeire is.

/V.P./

191

002.513.5:54:681.142-523.8

Kísérleti adatok szokványostól eltérő közlése és értékelése. - /Nonconventional Communication of Field Trial Data/ - WALDO, W.H. - HAMM, P.C. - HANNAH, L.H. - DUNN, P.V. - BILLMAN, R.C. - Journal of Chemical Documentation, 4.k. 4.sz. 1964.okt. 218-220.p.

A gyakorlati kipróbálások során szerzett adatok elektronikus számítógépeken történő kiértékelése lehetővé teszi, hogy az információ feldolgozás folyamata során sokkal nagyobb számú tényezőt ki-

sérjünk figyelemmel, mint az emberi kiértékelő munkával lehetséges lenne.

Elsősorban a már korábban összegyűlt adatok bevonása a kiértékelés folyamatába nagy jelentőségű. Előfeltétele jól átgondolt, messzemenő, de mégsem terjedelmes adatszolgáltató és kódoló lapok megtervezése. Még döntőbb megfelelő gépi program összeállítása. Legjobb eredményt az eredménytelen kísérletek kiértékelése adja. Csak a gépi rendszer képes kimutatni információ adás során az adatok logikai hiányosságát. Taglalja a kérdés feltevés problémáját is. Az elektronikus számítógép a válasz adatait oly optimális összeállításban találja, hogy a szakember könnyen értelmes következtetést vonhasson le.

A gépi dokumentálás tapasztalata: írott jelentések nem időtállóak, értékük az idő függvényében csökken; az adataik értéke azonban nem függ az időtől, sőt még nőhet is, ha a gépi rendszerben bármikor hozzáférhetővé válnak.

/P.E./

192

002.513.5:54.681.177

Üzemelő gépi dokumentáció rendszer kémiai szerkezeti képletek visszakeresésére. - /A Working System for Retrieval of Chemical Structures, Adaptable to Pesticidal Screening Data/ - WILLARD, J.R. - MALKIEWICH, E.J. - Journal of Chemical Documentation, 4.k. 4.sz.1964. okt. 211-217.p.

A lyukkártyás feldolgozásra tervezett rendszer növényvédőszerként használható vegyi anyagok kémiai szerkezetére vonatkozóan ad információt. A rendszer több mint egy éve üzemel, és ez idő alatt az információ visszakeresési műveletek száma túlhaladta már az 1000 gépi keresést. A tapasztalt eredmény kielégítő. Ezért most a rendszert továbbfejlesztik, és az eddig csupán kutatási adatokat tároló rendszert kiegészítik tágabb szakirodalmi és szabadalmi adatokkal.

A vegyület funkciójára és gyűrűs szerkezetére vonatkozó adatokat direkt kódolással viszik be a lyukkártyára. A vegyületet felépítő elemek 7 oszlopban, a kémiai szerkezetre és funkcióra vonatkozó adatok pedig a lyukkártya 55 oszlopában foglalnak el egy-egy fixen kiutalt pozíciót. A cikk részletes példákkal illusztrálja, hogy a különféle típusú gyűrűs szerkezetű vegyületeket hogyan kell a rendszerben kódolni. Azt, ami az információ visszakeresés szempontjából lényegtelen, a kódolás során elhanyagolja. A visszakeresés műveletéhez általában 5 lyukasztott pozíciót jelentő szerkezeti sajátosság megadása kielégítőnek bizonyult. A gép által így kiválasztott kártyacsoport információtartalmának finomabb kiértékelése már az információszolgáltat specialistáinak a feladata.

/P.E./

193

002.513.5:608.3/082:651.838.4

A mezőlyukasztásos kártyák alkalmazása a tudomány és technika fejlődésének szintjét mutató kartotékok és szabadalmi kartotékok létrehozására. - /Ispolzovanyie scselevüh perfokart dlja szoszdanija

kartoteki, otrazsajuscsej uroveny razvityija nauki i tehnikii, a takzse kartoteki patentov/ - DANNER, G. - Nauceno Tehnicseszkaja Informacija, 11.sz. 1964.nov. 29-43.p.

A szerző az NSZK Szabadalmi Hivatalában 1956 óta dolgozik mezőlyukasztásos kártyákkal. Leszögezi, hogy a szabadalmi és egyéb tájékoztatás között lényeges különbség nincs. Az ismeretek szélesebb területeinek feldolgozására, ha a területet leíró tárgyszavak száma már meghaladja a 2000-et, a mezőlyukasztású kártyák a legalkalmasab-
bak. A sikeres munka előfeltételei: 1. az adott területet jól meghatározó tárgyszó jegyzék gondos összeállítása, 2. a dokumentumok mélyreható indexelése a tárgyszójegezek alapján, 3. olyan kódolási módszerek alkalmazása, melyek lehetővé teszik, hogy meghatározott szempontok szerint a legrövidebb idő alatt lehessen a megfelelő dokumentumokat kiválasztani. A tárgyszójegezek hierarchikus, alfabetikus vagy vegyes rendszerű lehet. A szerző analizálja az információs kartotékkal szemben támasztott követelményeket, és azt a következtetést vonja le, hogy nagyszámú dokumentum megfelelő kódolása csak mezőlyukasztásos kártyán lehetséges. A tárgyszavak nagy száma miatt és az egyidejűleg több szempont szerinti visszakeresés biztosítása érdekében kombinációs kódrendszert dolgozott ki, és csak 97-tel osztható kódszámokat használ. A cikk részletesen ismerteti az egyes adat-típusok kódolását és a visszakeresés módját.

/V.P./

194

002.513.5:632.95:681.142-523.8

A növényvédőszerre vonatkozó információ visszakereső rendszer fejlődése. - /Development of Shell Chemical Company's Pesticide Information Retrieval System/ - WIEMAN, J.A. - Journal of Chemical Documentation, 4.k. 4.sz. 1964.okt. 209-211.p.

A Shell Co. mezőgazdasági vegyszerekkel foglalkozó osztálya önálló információ tároló és visszakereső rendszerrel dolgozik. Saját és más intézmények kutatási jelentéseiből vett adatokat lyukkártyára viszik, és IBM 1410 elektronikus számítógépes rendszeren dolgozzák fel. A gépi program megírása 6 hónapot vett igénybe. A gyűjtött adatokat kártyáról mágnesszalagra tárolják. Két kis program gondoskodik a vezér kereső szalag előállításáról, három másik program egészíti ki új adatokkal a kereső szalagot, és egy program végzi a keresést. A gépi rendszerbe vitt gyűjtemény nagyságát kizárólag a dokumentumok feldolgozásához rendelkezésre álló emberi munkaerő mennyisége korlátozza. Naponta egyszer végeznek információ keresést. Ennek idejét koradélutánra tették, hogy a 14 óráig befutott kérdések még aznap feldolgozhatók legyenek. Maximálisan 36 kérdést tudnak egy szalag átfutás során feldolgozni.

A keresett információk lehetnek: alapvető növényvédőszer adatok, toxicológiai adatok, alkalmazási adatok, terület szennyezési adatok, szerkezetre vonatkozó adatok, továbbá az előállításra, csomagolásra és értékesítésre vonatkozó adatok. A gép írószerkezete listába szedve adja meg a vonatkozó irodalmi adatokat, amelyeket a kérdést feltevő szakember értékel ki.

/P.E./

195

002.513.5.001.572:371.3.002.5

Programozott oktatás, mint az információvisszakeresés modellje.-
 /Programmed instructions as a model for information retrieval/ -
 McLAUGHLIN, G.H. - Aslib Proceedings, 16.k. 10.sz. 1964.okt. 309-316.p.

A könyvtárosok és oktatók feladata lényegében azonos: információt kell szolgáltatniuk, mégpedig mindkettőjüknek olyan formában, hogy a kérdező meg tudja érteni azt. Ennek egy módja az, ha a kérdezőt rávezetik, hogyan oldhatja meg saját maga problémáját: az információt úgy kell lépésről lépésre megadni, hogy közben állandóan ellenőrzik, helyes-e az információ és helyesen értelmezték-e azt. Ezt teszi a programozott oktatás. A program a közlendő anyagot részekre bontja, s minden rész végén ellenőrző kérdéseket tartalmaz: az önkép-zés eszköze könyv vagy oktató gép. Az ún. adaptív oktató gép és a jó könyvtáros ugyanazt teszi: nem csupán információt szolgáltat, hanem analizálja a kérdező nehézségeit is. Mindkettő osztályozási megjelöléseket hív segítségül.- A szerző bevezeti a "téma-visszakeresés" fogalmát, ami közbenso helyet foglal el a kérdésre választ adó "tény-visszakeresés" és a választ tartalmazó dokumentumokat szolgáltató "dokumentum-visszakeresés" között. A téma-visszakeresés során az információrendszernek a kérdéshez legközelebb álló dokumentumok néhány legfontosabb mondatát kell válaszként kiadnia. Ennek érdekében: 1. referátumokat kell gépi memóriába bejuttatni, 2. referátumokat és kérdéseket azonos szimbolikus nyelvre kell lefordítani, 3. a kérdéseket össze kell hasonlítani minden referátummal, 4. az eredményt jegyzékek formájában a felhasználó rendelkezésére kell bocsátani. /V.P./

196

002.6/4/:659.24/.25

Négy európai tudományos tájékoztatási központ ismertetése.-
 /Four scientific informations centres in Europe/ - KEELEY, E.A. -
 Special Libraries, 56.k. 2.sz. 1965.febr. 103-106.p.

European Translations Centre /Hollandia/: 1960-ban, miután a holland kormány vállalta a költségeket, a delfti műszaki egyetemen létrehozták a fordítási központot. Megegyezés alapján összesen 17 országgal áll kapcsolatban. Ezek közül az USA és Canada mikrofilmen /megfelelő katalóguskartonok mellékelésével/ szolgáltatják be fordításait. Az Office of Technical Services /USA/ megküldi műszaki fordításainak jegyzékét.

A központ gyűjtését a kelet-európai tudományos és műszaki fordításokra koncentrálja. Kapcsolatot tart fenn a nemzeti fordítási központokkal, és tanulmányozza működésüket. A hozzáférhető fordításokról rendszeresen kiadja a "Translations List" című kiadványt, amely a fordítások cím szerinti indexét tartalmazza. Összegyűjti továbbá a kereskedelmi forgalomba nem kerülő kiadványokat a beszolgáltatásra hajlandó országokból.- A fordítási központ a következő gyűjteményekkel rendelkezik: 1. 57 250 fordítás /mikrofilmen/, 2. Index katalóguskartonon a szerző neve, a cikk címe, a publikációs forrás

482

címe /amelyben a cikk megjelent/, a fordító iroda neve, azonosítási szám, deszkriptor-ok. Ez a katalógus nemcsak a delfti könyvtár állományát, de a központ által fellelhető egyéb helyen tárolt fordításokat is tartalmazza. 3. Cím szerinti rendszők, amelyeket a hannoveri Technische Informationsbibliothek, a brüsszeli Transatom Service, stb. küldenek, és a fordítási példányok rajtuk keresztül is közvetlenül elérhetők. 4. A Hollandiában hozzáférhető folyóiratcímek fordítása. 5. 7 referáló lap tartalmának naprakész állapotban tartott /Olsen dán könyvtáros munkája/ karton indexe.

Telex kapcsolatot tart az Institut für Dokumentations- /Berlin/ és a National Lending Library-val /Boston Spa/, valamint az ASLIB-bel /London/.

International Documentation Centre /Svédország/ székhelye Tumba, feladata könyvek és folyóiratok /kapható és kifogyott/ mikrofilmre vétele. Az állományról katalógus áll rendelkezésre. Mikrookópia rendelkezhet film vagy cédula formájában.

Az intézetben konstruáltak egy könnyen kezelhető, aránylag olcsó /100,- Dollár/ leolvasót, mely kipróbálásra kölcsönözhető is. Fotóérzékeny papír alkalmazásával másolatot is tudnak vele készíteni.

National Lending Library /Anglia/ nagy orosz nyelvű gyűjteménnyel rendelkezik eredetiben és másolatban egyaránt. Egyedülállóan - az orosz nyelvű állományt kivéve - tájékoztatását katalógusok nélkül látja el. Legfőbb funkciója: könyvek, folyóiratok könyvtárközi kölcsönzése. Naponta több száz kérésnek tesz eleget, és postával való megkegyezés alapján az igényeket 24 óra alatt látja el. Magánosoknak és Nagybritannián kívül csak kivételesen kölcsönöz.

A könyvtár couponja ellenében mikrofilmeket, - kártyát a világ bármely részébe megküld. Közreadja fordításgyűjteményének gyarapodási jegyzékét, mely havonta jelenik meg. Kb. 15 000 periódika jár a könyvtárba, melyből 2000 azonnal kötésre kerül a nagy kölcsönzési forgalom miatt.

Az Oxford University School of Forestry /Anglia/ elsőrendű nevezetessége, hogy itt született meg az Oxford Decimal System.

Óriási erdészeti irodalommal rendelkezik. Adomány jóvoltából most folyik az állomány mikrofilmre való vétele.

Kiadványa a Centralized Title Service tulajdonképpen előfizetésre szolgáltatott kártyaformájú kurrens bibliográfia. Az anyagot fél-évenként a Forestry Abstract-ben is közzéteszik. A munkát kézi erővel, kis létszámmal látják el.

/D.É./

197

002:65.011.54

Gépesítés a dokumentációban. - /Mechanization in documentation/
- VESSEY, H.F. - Aslib Proceedings, 16.k. 11.sz. 1964.nov. 341-354.p.

A könyvtárakban és tájékoztatási szerveknél felhasználható gépi segédesszközök száma egyre nő. Ilyenek az egyszerű kártyaválogatók /pl. Keytronic válogatógép/ a Hollerith rendszerű lyukkártyás gépek, a Flexo-print, a lyukszalagos írógépek, stb. Kísérletet végeztek egy referáló kiadvány kéziratának lyukszalagos írógéppel való előállítására, s a lyukszalagot IBM 1401-es számítógép bemeneteként használták fel. A számítógép segítségével gépi indexet hoztak létre. A jö-

vőben az indexkészítéskor készített szalagokat a szerző véleménye szerint meg kell őrizni, és információvisszakeresésre felhasználni. Javasolja, hogy a felhasználók érdeklődési körét elektronikus számítógép igénybevételeivel mérjék fel, így határozzák meg automatikusan, hogy mely dokumentumról mely felhasználót kell értesíteni, s a későbbiek során az információvisszakeresés eredményeképpen nemcsak a dokumentum azonosítási számokat adjanak meg, hanem referátumokat is. Tovább kell még fejleszteni a munka szervezeti megoldását, és kidolgozni az információk leggazdaságosabb gépi tárolásának rendszerét.
/V.P.

198

007.3

A programozás nem-algoritmikus nyelve. - /Nyealgoritmicsezkije jaztki programirovanyija/ - BORCSEV, V.B. - SREIDER, Ju.A. - Naucno Tehniceszkaja Informacija, 12.sz. 1964.dec. 17-21.p.

A szerzők az algoritmus fogalmát analizálják és három alapvető fogalmat vezetnek le belőle: a szöveg fogalmát /kiinduló adatok, közbenső részeredmények, végeredmények/, a szövegátalakítási szabályok fogalmát /operátorok, formulák/ és az algoritmus sémájának fogalmát, amely megadja a szövegátalakítási szabályok alkalmazásának egymásutánját. Az algoritmusokban, amikor a soronlévő szövegátalakítási szabálynak megfelelő lépést elvégezték, csupán egyetlen következő szövegátalakítási szabályt lehet alkalmazni. A szerzők bevezetik a diszpozíció fogalmát, amely lehetővé teszi, hogy valamely művelet elvégzése után egyszerre több operátor felé menjenek tovább. A diszpozíciók, leírások, melyek tulajdonképpen nem azt mondják meg, hogy mit kell a gépnek csinálnia, hanem engedélyt képeznek ilyen, vagy olyan művelet elvégzésére. A gép maga alakítja át a diszpozíciók leírásait algoritmusokká. Ez azt jelenti, hogy a dinamikus programozás módszerével kiválasztható a diszpozíció optimális megvalósításának módja.
/V.P./

199

02:338

Könyvtár a gazdasági fejlődés szolgálatában. - /A library for economic development/ - BOGARDUS, J. - Special Libraries, 56.k.2.sz. 1965.febr. 109-111.p.

Az OECD fejlesztési központjának célkitűzése az iparilag fejlett tagországok gazdasági előrehaladásának elméleti és gyakorlati eredményét a fejlődő országok részére kutatás, oktatás és dokumentációs szolgáltatás útján hozzáférhetővé tenni.

A kutatási terv keretén belül 1963-ban összegyűjtötték közel 100 ország statisztikai adatait 1850-ig visszamenően, és közreadták egy kézikönyvben. Az oktatás keretén belül szemináriumokat tartottak Párizsban és a fejlődő országokban. A dokumentáció azzal kapcsolódik az előzőekhez, hogy tevékenységével kiszolgálja mind a kutató, mind az oktató személyzetet, továbbá összekötő hálózatot biztosít a központ és a fejlődő országok között.

484

A dokumentáció terén az egyik szemlélet az ún. "kérdés-felelet" szolgálat kialakítását látta fontosnak, míg a másik a tradicionális könyvtári szolgáltatások fontosságát hangsúlyozta. Végül is kettős programot dolgoztak ki. A könyvtár egyik nagy problémája az OECD központi könyvtárával való koordinálás kiépítése volt.

A megfelelő dokumentációs tevékenység kialakítása, kapcsolatok kiépítése érdekében a könyvtár munkatársai meglátogattak számos európai gazdasági központi könyvtárat. Különösen az Institut für Weltwirtschaft an der Universität Kiel nyújtott számukra számos tanulságos tapasztalatot. Az intézmény célkitűzése a közgazdaságtudomány és üzemszervezés irodalmának gyűjtése. Állománygyarapításra /könyv és folyóirat/ évente 60 000 dollárt költenek, ebből az összegből fizetnek elő 10 700féle folyóíratra is. Az állományt ériási indexelő, katalógizáló tevékenység tárja fel. 500 folyóiratról komplett, 1400-ról válogatottan készül index. A cikk írója lenyűgözőnek találja az intézet szervezetségét, az elmélyült munkát. Kihasznátlóságát nemzetközi síkon látja megoldottnak.

/D.É./

200

021.1:001.891

A könyvtár szerepe a tudományos alkotó munkában. - /The library as a partner in scientific creativity/ - GARDNER, J.L. - Library Association Record, 67.k. 3.sz. 1965.márc. 84-85.p.

A cikk Bacon, Francis-t idézi, aki kétségbeesik saját kora könyvtáraiban lévő, egymást ismétlő könyvek sokaságán, az érdektelen témák mennyiségén és a szerzők szellemi szegénységén. Mit mondana Bacon, ha ma az "irodalmi áradat" korában élne! A második világháború utáni időszakot az "információrobbanás" időszakának szokás nevezni, joggal, hiszen alapos becslések szerint évente 300 000 tudományos és műszaki cikk jelenik meg.

A könyvtár ma nem töltheti be szerepét pusztán az állomány gyarapítása, katalógizálása útján. Az információ használat révén nyeri el értékét, tehát a könyvtáraknak intenzív "figyelem-felhívással", minden eszközzel és móddal gyűjteményüket szolgáltatni kell a kutató számára. Egyben a kutató igényét ki kell tudni elégíteni a kívánt formában. Így a könyvtár összekötő szerepet tölt be a szervezés és kutatás között, és ezáltal kerülhető el a párhuzamos és hiábavaló kutató munka.

A könyvtárat számos körülmény gátolja a tudós alkotó munkájának segítésében, pl. a kutató szakirodalmi tájékozatlansága, specializált érdeklődési köre. A könyvtár csak úgy tudja a kutató számára a kívánt információt megadni, ha gondosan válogatott "információ-készlettel" rendelkezik. A tudományos kutató munka ösztönzését igényel, és a könyvtár feladata ezt szervezett keretek között biztosítani: 1. A kutatók folyamatos tájékoztatása útján /folyóiratok tartalomjegyzékének feldolgozása, fordítása, körözése; tájékoztatás az új könyvekről; kutatási jegyzékeket tartalmazó jegyzékek körözése; kongresszusi hirdetések közreadása, stb./. 2. Retrospektív bibliográfiák összeállítása; referenz munka intenzív ellátása révén.

A cikk írója a Technical Information Center at General Precision Aerospace /Little Falls, New Jersey/ vezetője. Az előzőkben rögzített

elvi megállapításokat saját könyvtára gyakorlatából merítette. A mondanivaló teljessé tételéhez közli a könyvtár jellemző adatait, mint: 7500 kötet állomány /könyv és kötött folyóirat/; 300 kurrens folyóiratcím; 15 000 report. A tennivalókat 4 hivatásos könyvtáros és 5 adminisztratív beosztott látja el. A könyvtári berendezéshez tartozik egy xerox másoló, mikrofilm olvasó. Most készült el nyomtatott katalógusuk I.B.M. technika segítségével. Folyamatban van az UNITERM visszakereső rendszeren alapuló index készítése. /D.É./

201

021.2:371.3.002.5

Programozott oktatás és gyakorlati betanítás könyvtárakban. - /Programmed learning and in-service training in libraries/ - HINES, Th.C. - ALA Bulletin, 58.k. 8.sz. 1964.szept. 719-724.p.

A gépi oktatás programozásának két fajtája:

a/ a programlépések szigorú logikával és oly kis lépésekben követik egymást, hogy a rossz válaszok adása majdnem lehetetlen;
b/ az egyes programlépések a válaszadásnál tág választékokat biztosítanak, és helytelen válasz esetén átkapcsol egy megfelelő szubrutinra, amely gondoskodik a hibás nézetek helyesbítéséről, majd visszatér a főprogram folytatására.

A könyvtárosok oktatására készült programokat főleg kisebb helyeken dolgozó, elszigetelt helyzetű könyvtárosok használják sikerrel. A betanítási időket jelentősen csökkentik /30-50 %/. Az oktató programok egyszeri előállítási ideje és költsége bőven megtérül időben és térben kiterjedt használatuknál. Különösen a szakozás, indexelés és a bibliográfiai terminológia oktatásánál váltak be.

A könyvtárak helyes használatát oktató programok is léteznek. Egyik faja helyi tájékoztatást ad a könyvtár használata közben felmerült problémák megoldására. A másik fajtáját a látogató kikölcsezőnözheti és magával viheti alaposabb tanulmányozásra. Ezek főleg indexek és katalógusok használatára, kivonatolási módszerekre, információk felkutatásának célszerű módjaira stb. vonatkoznak.

A felsőfokú könyvtárosi oktatás elektronikus számítógépek segítségével történő gépesítésére is komoly törekvések vannak. /P.E./

202

023.5:658.386:62

Helyzetfelmérés - egy pillantás a műszaki könyvtárosok képzésére a fejlődés időszakában. - /Taking stock - a fresh look at education for special librarians in an age of expansion/ - BIRD, J. - Aslib Proceedings, 16.k. 7.sz. 1964.jul. 216-222.p.

Az Aslib Oktatási Bizottsága felmérést végzett, hogy megállapítsa, mi a vállalati műszaki könyvtárak vezetőinek véleménye a műszaki könyvtárosképzés jelenlegi helyzetéről és az ezzel kapcsolatban nyilvánosságra hozott további tervekről. A kiküldött kérdőíveknek azonban csak 10 %-át küldték vissza. Az ezek alapján megállapított igény a könyvtárosok esti továbbképzésére vonatkozólag igen

486

kicsinek bizonyult. Ugyanekkor a rendes egyetemi oktatásra jelentkezők száma jelentősen emelkedett, úgy, hogy a felvételi bizottságok igen magas igényekkel léphettek fel. A könyvtárosi hivatás helyzetét javulónak itéli meg a szerző, mivel a tájékoztatási szervek szükségességét egyre több vállalat és szervezet ismeri el, a felsőfokú oktatásban résztvevők száma egyre nő, s így a vállalatok is egyre inkább csak szakképzett műszaki könyvtárosokat kívánnak felvenni, s egyre több egyetem kapcsolódik be a könyvtárosok és tájékoztatási szakemberek képzésébe. Az Aslib feladata a középfokú oktatás gyors fejlesztése. A legfontosabb azonban, hogy az oktatás minden szinten jól kidolgozott tervek szerint történjék.

/V.P./

203

025.353.002.2:681.177+681.142-523.8

Könyvkatalógusok automatikus előállítás. - /Automatic Preparation of Book Catalogs/ - BECKER, J. - ALA Bulletin, 58.k. 8.sz.1964. szept. 714-718.p.

Nyomtatott könyvkatalógus három módszerrel állítható elő gépi uton: 1. lyukkártya útján soriró szerkezettel; 2. kártya vezérlésű fotoberendezés és fotokompozíció útján, 3. elektronikus számítógép segítségével.

1. Lyukkártyával csak nagybetűk írhatók, és számos írásjel is hiányzik. A kinyomtatott szöveg azonban a leglényegesebb adatokat tartalmazza: szerző, cím, tárgy, kiadás adatai és egy rövid annotáció. A lyukkártyák rendezése útján szerző, cím és tárgyszó szerinti könyvkatalógus írható gépen. Az egyhangu íráskép miatt nehezen olvasható. A vaskos bekötött kötetek nehezen kezelhetők.

2. Varityper írógéppel a lyukkártyák felső üres peremére írt szövegeket fényképezik, a gép automatikusan összehozza egy negatívra az összetartozó szövegeket, és foto-ofszet eljárással sokszoroztatják a katalógus oldalakat. A lyukkártyákra rendezési műveletek végzése céljából csak a szerző, cím és tárgyszó kódjait lyukasztják.

3. Számítógépes feldolgozás előfeltétele, hogy a katalógus adatok gépi nyelven keletkezzenek, pl. Flexowriterrel. A feldolgozás során a gép kimenetén keletkezett mágnesszalaggal automatikus író-szerkezet /soriró, linotype, elektronikus fotokompozíciós gép/ vezérelhető. A katalógus szerkezeti felépítése, nyomdatechnikai megoldása programozható.

/P.E./

204

025.354:659.24

A tájékoztató kiadványok egységes formája. - /Egyinűje formatu informacionnüh izdanyij/ - Naucsno Tehnicseszka Informacija, 12.sz. 1964.dec. 3-4.p.

A Szovjetunió Tudományos Kutató Munkákat Koordináló Kormánybizottsága meghatározta a tájékoztató szervek kiadványainak egységes formáját. Az egységesítés célja a kiadás gazdaságosságának emelése. A bibliográfiai tájékoztatás 125 x 75 mm-es kártyákon, a referátumok

kat 84 x 108 1/16, K5, K6 formátumu kártyákon, vagy 80 oszlopos gépi lyukkártyákon, a szemléket 60 x 90 1/16 méretű kártyákon kell közreadni. A peremlyukasztásos referáló kartonok mérete 207 x 147 mm, a sima referáló kartonoké pedig 147 x 105 mm. Lehetőség szerint valamilyen mechanikus rendezésre alkalmas kártyát kell felhasználni. A gépi lyukkártyákon 30 oszlopot kódolásra nem vesznek igénybe: ide mikrofilmet montíroznak. Egyes tájékoztatási szervek engedélyt kaptak arra, hogy kísérleti jelleggel 1965-ben ilyen kártyákon adják közre a referátumokat. Az előzetes számítások azt mutatják, hogy az egységesítés révén a költségeket az eddigi egyharmadára lehet csökkenteni.

/V.P./

205

025.46

A Dewey 17. kiadása. Szakmabelieknek szánt előzetes jelentés. - /Dewey 17. A preview and report to the profession/ - CUSTER, B.A. - Library Association Record, 67.k. 3.sz. 1965.márc. 79-83.p.

Az 1965. év első felében várható a "Dewey Decimal Classification" 17. kiadásának megjelenése, és a cikk előzetes ismertetést kíván nyújtani az új kiadás szerkesztésében érvényesült alapelvekről, miután alapvetően eltér a legutóbbi, 1957-ben megjelent 16. kiadástól.

Az új kiadás egyik legfőbb jellemzője, hogy a tárgykörök sértetlenségét hangsúlyozza, azaz a rendszer hierarchikus szerkezetét. Az elvi fenntartás mellett természetesen számos áthelyezési javaslatot is tesz. A 16. kiadás 1603 áthelyezésben különbözött a 14. és 15. kiadástól, míg a 17. csak 746-al tér el az előzőtől, jóllehet a javaslatok sokkal mélyrehatóbbak.

A 17. kiadás kiemeli - a 16.-al ellentétben - az általánostól a szakhoz, illetőleg az általános-szaktól a specifikussághoz való haladás elvét. Érvényre juttatja az alapvető tárgykör megfelelő alosztásban való alkalmazását, és világosan meghatározza az alapelvek sorrendiségét. Ez utóbbi különösen a nagy irodalommal rendelkező tárgykörök-nél fontos.

A Dewey 17. kiadásában érvényesülő változásoknak az volt a céljuk, hogy a rendszert alkalmassá tegyék mind az osztályozásra, mind a visszakeresésre. A 16.-hoz hasonlóan e kiadás is bármilyen /nagy!/ méretű könyvtár igényét hivatva van kielégíteni.

A táblázatok és a formai alosztások 22 345 fogalmat tartalmaznak ezen belül a korlátozottan közös alosztások 2670 fogalommal szerepelnek, tehát sokkal bővebb lehetőség nyílik a szám-alkotásra, mint a 16. kiadás 17 997 fogalmával.

A "formai alosztás" kifejezés helyett új terminológiát "szabványos alosztás" elnevezést vezették be, jelölve, hogy nem annyira a formáról, mint inkább a kezelésmódról van szó. A szabványos alosztások táblázatát egyébként teljesen átdolgozták, és jelentősen kiterjesztették. Egyik lényeges változás a 04 teljes elhagyása, helyette az összes gyűjteményes művekre a 08 érvényes.

Az index kötetek is teljesen átdolgozott formában fognak megjelenni, ésszerűen korlátozva és koordinálva a táblázatokkal, teljes mértékben "viszonyítva" azokhoz. Szinte közvetlen szakozásra alkalmas munkaeszközzé válnak.

A szerkesztőségnek /Library of Congress/ az új kiadással egy korszerű, vadonatúj Decimal Classification közreadása volt a célja. Mivel azonban a tudományok gyorsan kinövik az osztályozó rendszereket 1970-re már tervezik az újabb, 18. Dewey kiadását. /D.É./

206

026:615/45/:002.513.5:681.142-523.8

A "Mario Negri" Könyvtár. Milánói beszámoló. - /The Biblioteca "Mario Negri": Report from Milan/ - CLARK, M.G. - Special Libraries, 56.k. 2.sz. 1965.febr. 98-102.p.

A szerző 6 hónapot töltött Milánóban, ahol a Mario Negri alapítványból 1963-ban létesített gyógyszerészeti intézet könyvtárát tanulmányozta. Az intézet főbb célkitűzései között szerepel egy olyan korszerű, tudományos könyvtár létesítése, mely minden kutató rendelkezésére áll, tudományos kiadványokat tesz közzé, konferenciák, összejövetelek rendezését elősegíti.

Az intézet egyike a legmodernebb olasz kutatóintézeteknek, és a könyvtára is korszerű berendezésekkel, felszerelésekkel van ellátva /film laboratórium, két FILMAC 100 Reader-Printer számítógép, kardex, függesztett tékák, könyvbtorítók, -védők stb./. A könyvtár hivatalos nyelve az angol /olasz helyett/, mert a gyógyszerészeti irodalom zöme angol nyelven jelenik meg. Állományának jellemző adatai: kb. 100 folyóirat jár a könyvtárba; jelentős mikrofilm és -kártya állománnyal rendelkezik. Folyóiratállománya növelése érdekében kiterjedt cseretevékenységet fejt ki.

Az intézet igazgatójának javaslatára a könyvtár vállalta az 1963-ban megjelent "serotonin"-ra vonatkozó cikkek elemzését gépi adatfeldolgozás segítségével bibliográfiai tájékoztatás céljára. A helyi IBM vállalattal megegyezés alapján kialakítottak egy állandó jellegű bibliográfiai tájékoztatásra alkalmas kode-rendszert, amely magában foglalja a szerzőt, címet, bibliográfiai forrás-hivatkozást, vezérszót vagy tárgyszót, kiadványtypust. A terminológiát a szabványos orvosi, gyógyszerészeti és kémiai kifejezésekből állították össze.

A könyvek feldolgozásánál egyetlen jegyzék /leltár céljára/ készül, amely tartalmazza a beérkezés dátumát, árát. Egy hozzáillesztett lap tünteti fel az előzőekben ismertetett bibliográfiai kódrendszert, és ezáltal egyúttal a feltárást is biztosítja. A tartalmi kódolásnál általában egyetlen tárgykörre vonatkozó kötet egy vezérszó alatt található, míg több témát tartalmazó kötet /cikkgyűjtemény, kongresszusi kiadvány stb./ több vezérszó alá kerül. Ha indokolt, egyetlen kötetben a fejezetek is analitikus feltárást kapnak. A számítógép kardonokat nyomtat a szerzői és cím szerinti index számára, az abc-be rakást, melléklapok készítését, besorolást a könyvtári személyzet végzi. Így gazdaságosabb!

Az 1964. évi római dokumentációs konferencián bemutatott "serotonin" bibliográfiai tervezet nagy érdeklődést váltott ki. Bemutatásra került a szerzői index egy frissen készült példánya, egy kérdés-felelet tervezet a kialakított terminológiai-készlet felhasználásával, valamint a használatos IBM 1440-es gép. /D.É./

207

05.004.14:001.891

Az Angliában leginkább keresett kémiai, biológiai, pszichológiai és matematikai folyóiratok. - /Periodicseskije izdanija v oblasztyi himii, biologii, fiziki psziologii i matematiki, pozujuscsieszja naibolsim szproszom/ - Nauceno Tehnicseszkaia Informacija, 12.sz. 1964.dec. 37.p.

Az Aslib felmérést végzett annak megállapítása céljából, hogy milyen Angliában a tudományos folyóiratok olvasottsága. Az Aslib a kérdőívvel az iparban és kutatóintézetekben dolgozó kutatókhoz fordult, és felkérte őket, jelöljék meg az általuk rendszeresen olvasott folyóiratokat. A kémia területén 226 kérdezett közül a legtöbben a Journal of the Chemical Society /59 %/, a Journal of the American Chemical Society /57 %/ és a Chemistry and Industry /46 %/ című folyóiratokat olvassák. A fizika területén a Physical Review /62 %/, a Proceedings of the Physical Society /52 %/ és a Proceedings of the Royal Society /42 %/ vezet. Matematikában 53 kérdezett 59 %-a olvassa a Mathematical Reviews, 38 %-a a Proceedings of the Cambridge Philosophical Society és 36 % a Journal of the London Mathematical Society című folyóiratokat.

/V.P./

208

061.3:659.24/.25

A konzultáció - a tudomány és technika eredményei propagandájának egyik leghatásosabb formája. - /Konzultacii - odna iz naiboljeje gyejsztvennüh form propagandü dosztizsenij nauki i tehniki/ - JACEN-KO, G.G. - Nauceno Tehnicseszkaia Informacija, 2.sz. 1965.febr.7-8.p.

A tudományos-technikai propaganda legkülönbözőbb formáival: a konferenciákkal, szemináriumokkal, előadásokkal, technikai és technológiai napokkal, szakmai kirándulásokkal, stb. 1956 óta egyre inkább együttjár a konzultáció is. A konzultációk célja a termelésben alkalmazott új technika és technológia gyors elsajátításának elősegítése, műszaki problémák megoldására út- és módszer megjelölése. A konzultációk sikere és hatásossága a téma kiválasztásának helyességétől, az előadók és konzultánsok szakmai színvonalától függ. A legjobb szakembereket kell erre felkérni, lehetőleg olyanokat, akik közvetlenül résztvesznek a tárgyalt feladat megoldásában, és illetékesek arra, hogy az új módszer technológiai stb. jelentőségét felmérjék, külföldi eredményekkel összehasonlítsák, és a további fejlődés perspektíváira rámutassanak. A konzultációk megszervezésekor figyelembe kell venni a hallgatóság szakmai színvonalát, felkészültségét és az illető termelési ág speciális jellemzőit is.

/V.P./

209

651:658

Üzleti feljegyzések a jövő számára. - /Business records for the future/ - BARKER, T.C. - Aslib Proceedings, 16.k. 10.sz. 1964.okt. 302-307.p.

490

Az emberek nagy többsége nem ismeri fel az üzleti feljegyzések megőrzésének szükségességét. Az Aslib többször foglalkozott ezzel a kérdéssel. Az iparvállalatok esetében a feljegyzések gyakran részletes leírását adják fontos újításoknak, képet adnak a műszaki fejlesztésről, az anyagok beszerzésének forrásairól. Más természetesen a kereskedelmi vállalatok üzleti feljegyzéseinek szerepe. Angliában kiállításal is igyekeztek a figyelmet felhívni a dokumentumok archiválásának fontosságára. A könyvtárak és egyetemek igyekeznek segítséget nyújtani e téren is.

/V.P./

210

651.926.011.54

Szimposium a gépi fordításról. - /Szimposium po masinnomu perevodu/ - OTRUPSCSIKOVA, M.I. - Naucno Tehnicseskaja Informacija, 12.sz. 1964.dec. 34-36.p.

1964 szeptember 21. és 26. között Jerevánban megtartották a II. jereváni szimposiumot a gépi fordítás kérdéseivel kapcsolatban. A szimposiumon előadások és viták hangzottak el a gépi fordítás algoritmusainak leírására alkalmas nyelvekről, az angol szövegek analízisével kapcsolatban megkezdett munkákról, a gépi szótárak összeállításáról és orosz mondatok szintézisééről. Külön ülésen foglalkoztak az egyes résztvevő szerveknél folyó kutatások helyzetének felmérésével és a kutatások koordinálásával. A szimposium az elért eredmények felismerése mellett felhívta a figyelmet arra, hogy a munka eredményesebb lehetett volna, ha az egyes kutatásokat jobban összehangolják. Szükségesnek ítélte az anyagok, részeredmények, algoritmus részek, szótárak cseréjét. Ennek érdekében ki kell dolgozni az állítások felírásának és a matematikai-nyelvészeti feladatok megoldásának közös nyelvét, különös tekintettel a gépi fordítás algoritmusaira.

/V.P./

211

655.2:681.142-523.8

Szedés elektronikus számítógéppel. - /Computer Typesetting/ - Aslib Proceedings, 16.k. 8.sz. 1964.aug. 231.p.

A London University-n 1964 július 7-9. között konferenciát rendeztek, melyen az elektronikus számítógépek szedési munkára történő felhasználásának lehetőségeit és az e téren eddig elért eredményeket ismertették. A konferencián 250 küldött vett részt. - A kutatások nagy részét az Egyesült Államokban és Angliában végezték. Az elektronikus számítógéppel végzett szedési munka 3 fázisból áll: a bemenet előkészítéséből, a számítógépes műveletekből és magából a szedésből. Angol egyetemek Newcastle-ban és Londonban dolgoznak ilyen rendszerrel, az USA-ban pedig a MIT és a Rocappi Ltd. cégek használják. Nagy a fejlődés a fényszedőgépek gyártása terén is. A Linotron rendszer számítógéppel készített mágnesszalag felhasználásával 1100 jel/mp sebességgel dolgozik. A MEDLARS rendszerben sikerrel alkalmazzák a LUMIZIP fényszedőgépet, mely 300-500 jel/mp sebességgel dolgozik.

/V.P./

212

655.51:002

Felesleges információk az elsődleges dokumentumokban. - /Izbútočnaja Informacija v pervicsnuh dokumentah/ - FELDBLUM, I.Sz. - Naucno-Tehnicsseszkaja Informacija, 11.sz. 1964.nov. 6-7.p.

Az elsődleges dokumentumok, amelyek alapvető szerepet játszanak az információ-források között, a vizsgálatok szerint sok felesleges szövegrészt is tartalmaznak. A dokumentumokat rendszerint jelentősen rövidíteni lehet anélkül, hogy értékük, a belőlük kivehető hasznos információk mennyisége csökkenne. A felesleges részek formáit és eredetét a cikk részletesen tárgyalja. Ilyenek:

1. A munkák nagyrészt bevezetésként közismert adatokat és tényeket ismertetnek.

2. Mellékes, jelentéktelen részleteket is hosszan ismertetnek.

3. A dokumentumok szerkezeti felépítése gyakran helytelen: a lefolytatott kísérleteket, vizsgálatokat időrendben írják le, ami eltérhet a logikai sorrendtől, és így egyébként felesleges magyarázatokra van szükség.

4. Helytelenül alkalmazzák, vagy nem használják ki a nyelvi és stilisztikai lehetőségeket. A mondatok túl hosszúak, nehézkesek és így még több magyarázatra van szükség.

A szerző javasolja, hogy az illetékesek fordítsanak több gondot az elsődleges dokumentumok tömörségére és a műszaki-tudományos irodalmi nyelvre.

/V.P./

213

659.24/.25:002/497.2/

A műszaki-tudományos tájékoztatás és dokumentáció fejlődése a Bulgár Népköztársaságban. - /Razvitye naucno-tehnicsseszkaj informacii i dokumentacii v narodnoj reszpublike Bolgarija/ - MALEV, L.V. - Naucno Tehnicsseszkaja Informacija, 2.sz. 1965.febr. 30-33.p.

Bulgáriában a műszaki-tudományos tájékoztatás és dokumentáció csak a felszabadulás után született meg. Az országban egységes tájékoztatási szervezet épült ki, melynek élén a Műszaki-Tudományos Tájékoztatás és Dokumentáció Központi Intézete áll. Az intézet fő feladatai: átfogó információs tevékenység, módszertani irányítás és a tájékoztatási szervek hálózatában folyó munka koordinálása és ellenőrzése. Az intézet 73 sorozatban ad ki szakirodalmi szemlét, negyedévenként pedig referáló lapban ad hírt a bulgár tudomány és technika eredményeiről. Az országban 30 iparági tájékoztató központ dolgozik, melyekhez könyvtár, fordítási osztály, foto és sokszorosító részleg tartozik. Az iparági központok feladata az iparág szakirodalmi tájékoztatása, fordítások, mikrofilmek és fényképmásolatok készítése megadott dokumentumokról, és a vállalati irodák munkájának koordinálása. Vállalati tájékoztatási iroda jelenleg mintegy 90 helyen működik.

/V.P./

492

Társadalmi ellenőrzés az Ukrán SzSzk üzemekben és szervezeteiben a haladó tapasztalatok bevezetésével és a tájékoztató munka megszervezésével kapcsolatban. - /Obščesztvennij szmotr vnedrenijja pere-dovovo opita i posztanovki informacionnoj raboti na predpriyatijah i v organizacijah Ukrainazkoj SzSzk/ - CSERNYENKO, L.D. - ZALOGIN, N.Sz. - Naucsno Tehnicsesszkaja Informacija, 12.sz. 1964.dec. 7-8.p.

1964 október 1. és 1965 április 1. között társadalmi ellenőrzést folytatnak a vállalatoknál, építkezéseknél és más szervezeteknél. Az ellenőrzés célja:

1. A tapasztalatok bevezetésével és a tájékoztatás megszervezésével kapcsolatos munka további javítása.
2. A műszaki tájékoztatási irodák szerepének fokozása.
3. További műszaki szakemberek bevonása a tájékoztató munkába.
4. A tájékoztató szervek hálózatának szélesítése.

A cikk 15 pontban részletesen ismerteti az ellenőrzés szempont-jait. Az ellenőrzés megszervezésére és lebonyolítására bizottságokat hoztak létre. Ezekben részt vesznek a népgazdasági tanácsok, a vállalatok, a Rádió és a sajtó képviselői. A munka javítása érdekében a népgazdasági tanácsok prémiumokat tűztek ki a műszaki tájékoztatásban dolgozó hivatásos és társadalmi aktívák részére. A legjobb kollektívákat hivatalosan kitüntetik.

/V.P./

A vezető tudományos kutatóintézetek szerepe az iparági tájékoztatási rendszerben. - /Rol golovno naucsno-issledovatyelszkovo in-sztituta v otraszlevoj informacionnoj sziszteme/ - SEHURIN, D.E. - Naucsno Tehnicsesszkaja Informacija, 2.sz. 1965.febr. 3-6.p.

A Szovjetunió tájékoztatási hálózatának szervezeti felépítésében egyre világosabban nyilvánul meg a centralizáció és iparági specializáció elve. A cikk analizálja a vezető tudományos kutatóintézetek tájékoztatási osztályainak az egységes tájékoztatási hálózatban betöltött szerepét és azt a kölcsönhatást, ami közöttük és az iparági tájékoztatási központok között érvényesül. Gyümölcsöző együttműködés van kialakulóban a kutatóintézetek és az azonos szakterületen dolgozó akadémiai intézetek, valamint az eredményeiket felhasználó vállalatok között. A szerző javasolja, hogy az együttműködő partnerekről rendelkezésre álló adatokat rendszerezzék, és hozzanak létre belőlük kartotékokat. Felsorolja, melyek legyenek a kartotékban nyilvántartott legfontosabb adatok. Az együttműködés leghatásosabb mód-szerének az egyes érdekelt vállalatokkal és intézményekkel való szer-ződéskötést tekinti az információ szervezett cseréjének biztosítása céljából. Mintaként közli egy kutatóintézet és a részére tájékoztatási "nyersanyagot" szolgáltató vállalat között létrejött szerződés szövegét.

/V.P./

216

659.24:061.6/47/

A népgazdasági tanácsok Központi Műszaki Tájékoztatási Irodáinak felépítéséről. - /O Sztruktura CBTI szovnarhozov/ - PASIN, V.N. - PRICKER, A.B. - Naucsno Tehnicseskaja Informacija, 12.sz. 1964.dec. 5-6.p.

A népgazdasági tanácsok Központi Műszaki Tájékoztatási irodái /CBTI/, melyek a Szovjetunió tájékoztatási szolgálatának középső láncszemei, nagy szerepet játszanak az egyes gazdasági körzetekben az élenjáró műszaki tapasztalatok feldolgozásában, kiértékelésében és terjesztésében. N.I. Tüskevics a NTI 1964. 5.számában javaslatot tett a szovjet műszaki tájékoztatás szervezetének módosítására és a CBTI-k átszervezésére. V.N. Pasin a javaslattal szemben foglal állást. Véleménye szerint a CBTI-k iparági felépítése indokolt. Az iparági osztályok, melyek a gazdasági körzet minden üzemének sajátosságait jól ismerik, a vállalati tájékoztató szervekkel együttműködve gyorsabban biztosítják a szükséges információkat, mint a központi iparági tájékoztatási szervek. Javasolja, hogy őrizzék meg a CBTI-k iparági szervezetét, de hozzanak létre külön osztályt, mely nyilvántartja és kiértékeli a vállalati Műszaki Tájékoztatási Irodák munkájával kapcsolatos tapasztalatokat.

Hasonló álláspontot foglal el A.B. Pricker is. Hangsúlyozza, hogy amennyiben a népgazdasági tanácsok többsége az országban több iparágat fog össze, a CBTI felépítésének is megfelelően vegyesnek kell lennie, és meg kell őrizni a CBTI iparági osztályait. A CBTI legjobbnak tartott szervezeti felépítését blokkdiagrammban ismerteti. /V.P./

217

659.24:061.6/47/

Az USzSzk minisztertanácsa tudományos kutatómunkákat koordináló kormánybizottságának műszaki tájékoztatási intézetében folyó munkáról. - /O rabote insztituta tehnicesszkoj informacii goszudarsztvenno-vo Komiteta szovjeta minisztrov USzSzk po koordinacii naucsno iszledovatjelszkih rabot/ - Naucsno Tehnicseskaja Informacija, 11.sz. 1964.nov. 4-5.p.

Az Ukrán SzSzk műszaki tájékoztatási intézete 1964-ben számos kiadványban ismertette a köztársaság területén elért tudományos és műszaki eredményeket, és határozott javaslatokat tett egyes módszerek, eljárások, ujitások széleskörű bevezetésére. Tudományosan foglalkozott a tájékoztatás kérdéseivel és módszertani utmutatókat dolgozott ki, szemináriumokat tartott a tájékoztatás területén dolgozó szakemberek részére. Önálló osztályt szervezett a tájékoztatási anyagok gyakorlati felhasználásának és a javasolt, illetve bevezetett intézkedések gazdasági hatékonyságának ellenőrzésére. Az 1965-69-es évekre tervbe vette laboratórium létrehozását a dokumentáció gépesítési módszereinek kidolgozása és kikísérletezése céljából. Az intézet munkájában azonban még számos hiányosság van: túlsúlyba jutott a kiadói tevékenység, a tájékoztatási anyagok elkészítésének és kiadásának átfutási ideje megengedhetetlenül nagy. Az Ukrán SzSzk

kormánybizottsága utasítást kapott, hogy szabadítsa fel az intézetet a kiadói tevékenység egyrésze alól, rövidítse le az átfutási időt, és erősítse meg az intézet metodikai munkáját.

/V.P./

218

659.24:061.6/47-62/

A tudományos tájékoztatási intézmények hálózatának kiépítésével kapcsolatos alapelvek a KGST országokban. - /Principiul organizaciiu szejti naucsno-informacionnuh ucsezrezszenij v sztranah-cslenah szovjeta ekonomiceszkoj zajmopomoscsi/ - LEZSNYEV, Ju.V. - Naucsno Tehnicseszka Informacija, 12.sz. 1964.dec. 38-41.p.

A KGST országok tájékoztatási szervezetének kiépítésében egyöntetűen a fokozatos centralizációra való törekvés nyilvánul meg. Az első lépés az iparági szintű, a második az állami szintű centralizáció, és ma már a tájékoztatási tevékenység nemzetközi szintű centralizációjára irányuló javaslatok is előtérbe kerülnek. Ezt mutatja, hogy a műszaki-tudományos tájékoztatás kérdéseivel kapcsolatban állandó munkacsoport jött létre a KGST Műszaki és Tudományos Kutatásokat Koordináló állandó bizottsága mellett. A KGST országok tájékoztatási tevékenységének fejlődési irányzata a centralizáció mellett a specializáció és kooperáció felé mutat. - A cikk ismerteti az egyes KGST országok centralizált tájékoztatási hálózatának kialakulását és jelenlegi helyzetét. Rámutat az egyes országok tájékoztatási szakirodalmában jelentkező terminológiai különbségekre. Tárgyalja az egyes KGST országok központi tájékoztatási intézményeinek munkáját, néhány példát mutat be az iparági tájékoztatási központok tevékenységére, és kitér a vállalati irodák feladatkörére.

/V.P./

219

659.24:338.45

Ipari tájékoztatási szolgálat: a növekedés hatása szervezetére és adminisztrációjára. - /An industrial information service: the effects of growth on its organization and administration/ - ARNOLD, D.V. - Aslib Proceedings, 16.k. 8.sz. 1964.aug. 234-245.p.

A szerző végigköveti egy iparvállalat tájékoztatási szolgálatának fejlődését. A kiindulópont a műszaki könyvtár, amelytől azonban igen hamar dokumentációs tevékenységet is elvárnak. Lassan kettéválik a könyvtár beszerző-, nyilvántartó- kölcsönző munkája és a gyűjtött anyagban levő információk aktív terjesztésével kapcsolatos munka, és szükségessé válik külön dokumentátor beállítás. A könyvtáros és a dokumentációs szakemberek között nézeteltérések léphetnek fel szakmai téren, és ezt a vezetőnek kell okos irányító-nevelő munkával kiküszöbölni. - A munka mennyiségének növekedésével a vezető mellett külön adminisztrátor válik szükségessé. Azután a fordítási feladatokkal nem tud már a dokumentátor maga megbirkózni, majd pedig a műszaki tájékoztatás mellett kereskedelmi-gazdasági tájékoztatásra is berendezkedik az iroda, és önálló közgazdászt kell felvenni. Esetleg az egyes könyvtárosi funkciókat is külön kell választani.

tani.- A funkciók szerinti specializálódás mellett szakterületek szerint is önálló dokumentátorokra lehet szükség. A "nagyság" azonban számos munkaterületre kihat, és nehézségeket okoz /pl. területi szét-szóródás/, amelyeket a cikk részletesen elemez.

/V.P./

220

659.24:608.3

A szabadalmi tájékoztatás, sajátosságai és forrásai.- /Patent-naja informacija, jijo aszobennosztyi i isztocsniki/ - KISZELJEV, O.M.- Naucno Tehniceszkaja Informacija, 11.sz. 1964.nov. 10-12.p.

A szabadalmak nemcsak műszaki-tudományos, hanem jogi információkat is tartalmaznak, mindkettőt a legtömörebb formában. Csak a valóban új eredményeket közlik, de azoknak részletes leírását adják, és még számos más előnyös tulajdonságuk van tájékoztatási szempontból, bár egyben hátrányaik is vannak. Törvényes védelemben a találmányok, védjegyek és ipari minták részesülnek, - így ezekkel kapcsolatban nyerhető értékes információ. A szabadalmi információ legfőbb forrásai: a találmányok leírása, a találmányi hivatalok hivatalos közleményei, a szabadalmi referáló lapok, a tematikai gyűjtemények és szemlék. A különböző források mélység, teljesség és más jellemzők szempontjából erősen különböznek egymástól, ezért a cikk részletesen ismerteti őket. A szabadalmak számos feladat megoldásához szükséges információkat tartalmaznak, és a szerző javasolja a szabadalmi tárák hálózatának kiépítését a következő lépcsőzésben:

1. Teljes gyűjtemények. Ilyen jelenleg az Össz-szövetségi Szabadalmi - Műszaki Könyvtár /VPTB/, de további teljes /eredeti példányokból, fotókból és mikrofilmekből álló/ gyűjteményeket kell létrehozni, még legalább 2-3 városban.

2. Az iparági gyűjteményeket szakterületenként a vezető kutatóintézetekben kell létrehozni.

3. Területi gyűjteményeket kell létesíteni elsősorban szabadalmi referáló lapokból, mikrofilmekből és másolatokból.

4. A vállalati gyűjteményeknél csak karterékokat kell kiépíteni.

/V.P./

221

659.24:608.3

Szabadalmi tájékoztatás a tervező irodában.- /Patentnaja informacija v konsztruktorszkom bjuro/ - KOPICUN, V.I. - Naucno Tehniceszkaja Informacija, 11.sz. 1964.nov. 13-18.p.

A szabadalmi információ nagyjelentőségű, elsősorban azért, mert a gyakorlatba még be nem vezetett legfrissebb eredményekről ad hírt, míg a többi források utólagosak. A szabadalmi tájékoztatást nem szabad különválasztani a tájékoztatás más forrásaitól, de el kell különíteni a szabadalmi jogi vizsgálatoktól. A tájékoztatási szervnek azokat az információkat kell megadnia, melyek lehetővé teszik, hogy a mérnökök a szabadalmak óriási tömegéből a megfelelőeket kérjék ki a nagy szabadalmi tárák raktárából. A szabadalmi tájékoztatás segéd-

eszközei, a szabadalmi osztályok mutatói a tárgyszerinti mutatók, a szabadalmi referáló lapok, a tulajdonos cégek mutatói. A tájékoztatói szerv a tervezőiroda profiljába vágó fogalmakból részletes jegyzéket állított össze, feltüntetve mellettük a különböző országok osztályozási rendszerében nekik megfelelő osztályszámokat. A szabadalmi tájékoztatással kapcsolatos fő feladatok:

1. Az intézet számára legfontosabb szabadalmakat tartalmazó tár állandó kiegészítése.
2. A beérkező fotokópiák feldolgozása.
3. A szabadalmi tájékoztatói kartoték kiépítése.
4. A szabadalmi anyag tárolásának megszervezése.

/V.P./

222

659.24:629.1/73/

Nagybritannia és az USA repülés- és rakétatechnikai iparában dolgozó tájékoztató szolgálatok tevékenységének néhány kérdése. - /Nyekatorija voproszu gyejatyelnosztyi informacijonnuh szluzsb avia-raketosztroityelnoj promislenosztyi SZSA i Velikobritannii/ - SNEIDERMAN, Ja.A. - Naucno Tehniceszkaja Informacija, 12.sz. 1964.dec. 42-46.p.

Az USA repülés- és rakétatechnikai iparában dolgozó tájékoztató szolgálatok tevékenysége 3 fő területre koncentrálódik: 1. a tájékoztató mérnökök tudományosan analizálják és feldolgozzák az információ anyagokat, 2. továbbfejlesztik az információ cseréjének és terjesztésének rendszerét és 3. kutató munkát végeznek az információk feldolgozásának, indexelésének, megőrzésének, visszakeresésének és terjesztésének gépesítése és automatizálása terén. A tájékoztatói szervezet két alapformája alakult ki: a dokumentumok feldolgozását vagy a tájékoztatói szerv állományában lévő mérnökök végzik teljes munkaidejükben, vagy a kutatási-fejlesztési osztályok munkatársai heti néhány órában. A cikk példaként ismerteti a Bristol Siddley Engines Ltd. és a Lockheed Missiles and Space Co, valamint a Battel Memorial Institute tájékoztató szolgálatát. 1960 óta a repülés- és rakétatechnikai tájékoztató szolgálatok rendszeresen cserélik egymás között az információkat az ún. IDEP program keretében. 1961 óta pedig az előirányzott kutatásokkal kapcsolatban is megindult az információk előzetes cseréje a párhuzamos kutatások kiküszöbölése céljából.

/V.P./

223

659.24:65.012.45:621.753.4/47/

Az urali gépgyár műszaki tájékoztató osztályának tapasztalataiból. - /Iz opita rabotu otgyela tehnicesszkoj informacii Uralmaszavoda/ - PAVLENKO, I.D. - Naucno Tehniceszkaja Informacija, 12.sz. 1964.dec. 9-11.p.

Az osztály munkája a műszaki fejlesztési tervre, valamint azokra az igényekre épül, amelyeket az év elején kiadott kérdőívek segítségével határoztak meg. Az üzemben dolgozó 48 referáló csoport áttá-

nulmányozza a szakirodalmat és javaslatot tesz a szükséges fejlesztési intézkedésekre. A két műszaki könyvtár 200 külföldi folyóiratot járát, és évente 30 000 kötetrel gyarapodik, melyekből kiállításokat rendez. Havonta 5 annotált tárgy szerinti irodalomjegyzéket bocsátanak ki. A legfontosabb folyóirat cikkeket lefordítják és szemináriumokon ismertetik. Műszaki tájékoztatási napokat tartanak, és technikai sarkokat rendeznek be a gyáregységekben. A műhelyekben 65 műszaki informátor segíti a tájékoztató munkát. A legfontosabb fejlesztési munkák támogatására előadásokat szerveznek /műszaki fejlesztési egyetem/ filmvetítéseket, kiállításokat rendeznek. Évenként elkészítik a technikai újdonságok és élenjáró tapasztalatok bevezetésének tervét, melynek megvalósítása 1964-ben 1 millió Rubel megtakarítást hozott.

/V.P./

224

659.24:69

Az építőipari tájékoztató anyagok előkészítésének és kiadásának határidőivel kapcsolatos vizsgálat eredményei. - /Rezultati proverki szrokov podgatovki i izdanyija informacionih materialov po vaprozham sztroitjelsztva/ - Naucno Tehnicsesszkaja Informacija, 11.sz. 1964. nov. 3.p.

1964 júliusában a Szovjetunió Tudományos Kutatómunkákat Koordináló Kormánybizottsága megvizsgálta, hogyan teljesítették az építőipari tájékoztatási szervek azt a rendeletet, amely a tájékoztató anyagok előkészítésére és kiadására szigorú határidőket írt elő. Megállapította, hogy az építőipari dokumentációs központ /CINISZ/ 6 ofszet géppel rendelkezik, és a kiadással kapcsolatos határidőket betartja, de a külföldi információk feldolgozása lassú, gyakran 2-3 hónapot is igénybevesz és így azok csupán 6-8 hónappal nyilvánosságra hozataluk után jutnak el az építőipar érdekelt szakembereihez. A gázipari kormánybizottság tájékoztatási szerve jó munkát végez, és az anyag beérkezése után már 8-10 nappal kiadja un. expressz információ formájában a szükséges tájékoztatást. A többi tájékoztatási szerveknél az átfutási idő - elsősorban a megfelelő nyomdagépek hiányában - megengedhetetlenül nagy. A kormánybizottság utasította az illetékes szerveket, hogy fogatosítsanak hatáson intézkedéseket az előírt átfutási határidők betartása érdekében.

/V.P./

225

659.24/47/

A CBTI-k új strukturájának szükségességéről. - /Novaja Sztruktura CBTI nyeobhogyima/ - GRISIN, M.K. - Naucno Tehnicsesszkaja Informacija, 11.sz. 1964.nov. 8-9.p.

N.I. Tuskevics vitaindító cikkében /NTI 1964. 5.szám 3-7.p./ a népgazdasági tanácsok keretében működő központi műszaki tájékoztatási irodák /CBTI/ átszervezésének szükségességéről írt. A CBTI-k szervezeti felépítése jelenleg elsősorban ágazati, vagyis minden jelentősebb iparággal külön osztály foglalkozik. Az iparági osztályok mel-

498

lett azonban különálló funkcionális osztályok is vannak. A Szovjet-unióban 1962-ben megindult az információs munka átszervezése és a mai követelményeknek M.K.Grisin véleménye szerint sem felelnek már meg a CBTI-k. Javasolja a CBTI-k szervezetének módosítását és az alábbi osztályok felállítását:

1. A tapasztalatok értékelésével és bevezetésük ellenőrzésével foglalkozó osztály.
2. Műszaki tájékoztatási osztály a szakirodalmi tájékoztatással kapcsolatos feladatok ellátására.
3. Tervezési és metodikai osztály a tájékoztatási munka irányítására és a vállalati irodák összefogására.
4. Szerkesztő-kiadói osztály.
5. Műszaki propaganda osztály, mely a technika házainak munkáját irányítja.
6. Kiállítás-szervező osztály.
7. Könyvelés és titkárság.

/V.P./

226

659.25:3

A Társadalomtudományok Bizottságához beterjesztett Aslib memorandum. - /Aslib memorandum for presentation to the committee on social studies/ - Aslib Proceedings, 16.k. 5.sz. 1964.máj. 163-164.p.

A Társadalomtudományok Bizottságát 1963-ban szervezték meg. Az Aslib által a Bizottság elé terjesztett memorandum hangsúlyozza, hogy a társadalomtudomány terén a tájékoztatás elmarad a természettudományi tájékoztatás mögött, és elemzi az elmaradás okait. Egyre több ipari és kereskedelmi szervezet érzi azonban egy jól megszervezett társadalomtudományi tájékoztató hálózat kiépítésének szükségességét, mivel éppen a társadalomtudományok terén a leggyakoribbak az olyan vizsgálatok és kísérletek, amelyeket még egyszer megismételni nagyon nehéz, és mivel jelenleg igen sok a párhuzamos kutatómunka, ami megfelelő tájékoztatás esetén megszűnne. - Az Aslib által javasolt intézkedések a következők: meg kell határozni a társadalomtudományok területén jelentkező tájékoztatási igényeket, és azt, hogy a jelenlegi szolgáltatások mennyiben tudják kielégíteni azokat, majd pedig létre kell hozni a társadalomtudományi tájékoztatási szervek hálózatát.

/V.P./

227

676.815.2:778.14.072

A dokumentációs anyagok nyilvántartása tasakos lyukkártyák segítségével. - /Usoot dokumentalnuh materialov sz pomoscsju kljaszer-nuh perfokart/ - LIPKIN, Sz.A. - BOROVJEV, G.G. - Naucsno Tehnicseskaja Informacija, 11.sz. 1964.nov. 26-27.p.

A lyukkártya és a mikrofilm kombinálása két módon történhet meg: az apertúra kártyák és az ún. tasakos lyukkártyák formájában. A tasakos lyukkártyák módszerét a szerzők dolgozták ki: K 5 méretű kétsoros peremlyukasztásos kártyára, függőleges irányban, 4 db 35 x 105 mm mé-

retű átlátszó polietilén zsebet ragasztottak, és ezekbe helyezték a mikrofilm csíkokat. A dokumentumokat a Temp mikrofilm felvevővel lefényképezik, és az előhívott filmnegatívot 1 darabban őrzik meg. A kapott filmtekercs így a dokumentumokat beérkezésük sorrendjében tartalmazza. Kontakt másolással elkészítik a pozitívokat, melyeket már szétvágnak, és az egyes csíkokat a lyukkártyák tasakjaiba helyezik. A kártya hátoldalára felírják a megfelelő dokumentum adatait. A mikrofilmeket visszavert fénnel, vagy a tasakból kiemelve átvilágítva lehet elolvasni. A lyukkártyák vastagsága 0.6 mm, így egy 20 cm mély fiókban kb. 20 000 oldalnak megfelelő mikrofilm tárolható, és a peremlyukasztás révén egyszerűen válogatható.

/V.P./

228

676.815.2/061.3:47/

Össz-szövetségi tanácskozás a peremlyukasztásos kártyák felhasználásával kapcsolatban. - /Vseszsojuznoje szovescsanyie po primenyeniju kart sz krajevoj parforacijej/ - ROOMETSZ, Sz.Ja. - Nauceno Tehnicseszka Informacija, 11.sz. 1964.nov. 28.p.

1964 júniusában Tallinban tanácskozást tartottak a peremlyukasztásos kártyák felhasználásával kapcsolatban. A Szovjetunióban jelenleg 105 x 147, 147 x 207 és 207 x 297 mm méretű kétsoros peremlyukasztásos kártyákat gyártanak. Az Eszt SzSzk-ban 256 kartotékot építettek már fel ilyen kártyákból, és 15.8 millió kártya van használatban. A VINITI a Referativnűj Zsurnal metalurgia sorozatának anyagát peremlyukasztásos kártyákon is kiadja. A kártyák használatát az egész Szovjetunióban propagálják. A felhasználó vállalatok és tudományos intézmények képviselőinek a tanácskozáson elhangzott felszólalásai alapján a szerző azt a következtetést vonja le, hogy a peremlyukasztásos kártyák igen előnyösek kisebb terjedelmű kartotékok kiépítésére, ha egyszerű kódok alkalmazása elegendő, mivel egyidejűleg több szempont szerinti válogatásra van lehetőség, de semmiképpen sem ajánlatos használatuk nagy átfogó tájékoztatási és szakkönyvtári kartotékokban. A tanácskozás javaslatot tett a peremlyukasztásos kártyák nagyobb mennyiségben történő előállítására és a gyártás centralizálására, valamint az oktatási és metodikai munka minőségének emelésére.

/V.P./

229

681.142-523.8

Automatizált adatfeldolgozó rendszerek. - /Szisztemü avtomatizirovannoj obrabotki dannuh/ - SZOLOVJEVA; E.B. - Nauceno Tehnicseszka Informacija, 12.sz. 1964.dec. 28-30.p.

1964 június 29. és július 12. között az Elliott Automation Ltd. angol cég Moszkvában bemutatta 803 és 503 típusú elektronikus számítógépét. Az Elliott Automation Ltd. 120 céget egyesít magába, és a 803 számítógépből már 160 darabot helyezett üzembe. Az Elliott 803 közepes teljesítményű digitális számítógép, 1500 művelet/mp átlagos sebességgel. Operatív belső memóriája 4096 szó kapacitású, és tovább-

500

bi 4096 szóval bővíthető. A külső memóriát mágnesfilmes egységek képezik. Az adatok bevitele lyukszalagon 500 jel/mp, 80 oszlopos lyuk-kártyán 300 kártya/perc sebességgel történhet. A kimenetet 100 jel/mp sebességű szalaglyukra, stb, kártyalyukasztó, vagy gyorsnyomatató egység/100 jel/mp/ képezi.

Az Elliott 503-as számítógép az előbbi továbbfejlesztett, gyorsabb változata. Átlagos 100 000 művelet/mp. A belső memória 8192 szó kapacitású és 16 384 szóra bővíthető. A vezérlőpulttal két lyukszalag olvasót és két szalaglyukasztót építettek egybe.

/V.P./

230

681.142-523.8

Gyors fejlődés, de egyidejűleg nagy küzdelem is, az elektronika területén. - /High growth in electronics, but high pressures too/ - DIEBOLD, J. - The Financial Times, 1965.ápr. 87.p.

Az USA elektronikus iparán belül a leggyorsabban a számítógépek gyártása fejlődött. Az üzembe állított számítógépek száma az 1955-ös 500 darabról 1964-re 22 500-ra emelkedett a műszaki és kereskedelmi élet legkülönbözőbb területein. 1970-re a számítógépek száma előre láthatólag kb. 65 000-re nő. A számítógép-piacot nyolc nagy cég uralja. Az IBM adta el, vagy adta bérbe az üzemelő gépek 75 %-át. Legújabbban a 360-as típusjelzésű szériát jelentette be, de a verseny igen éles: hasonló minőségű az ugyancsak újonnan bejelentett CDC 6000-es sorozat, az RCA Spectra 70, a GE 600-as sorozat, az NCR 315 RMC, és a Honeywell 200-as sorozat.

/V.P./

231

77.006.2:655.413:07

A fotolaboratórium szerepe az újságkiadónál és képszolgálatnál. - /Das Photolabor im Zeitungsverlag und Bildarchiv/ - FALKSON, F.R. - Reprographie, 5.k. 2.sz. 1965.márc.-ápr. 35-36.p.

A stockholmi Dagens Nyheter című újság új székházba költözött, ahol Európa egyik legmodernebb fotolaboratóriumát rendezték be. 25 riportert felvételeit 20 laboráns dolgozza ki. 350 m² területen 3 fekete-fehér és egy színes labor kapott helyet. A különböző fürdők hőmérsékletét egy Metotherm berendezéssel állandó hőfokon tartják. A filmek átvizsgálását különleges világító lapok segítségével végzik, melyek főleg negatív tartók és nagyítóüvegek vannak szerelve a pontos kiértékelés megkönnyítésére.

A nagyítások és a kidolgozás menete rendkívül gyors, 5 perc alatt különböző negatívokról 30 db kép készül el. A színes laborban fordítás és negatív filmeket dolgoznak ki, és színes nagyításokat készítenek a legmodernebb berendezésekkel. A laboratórium mellett egy kisebb felvételi stúdiót is létesítettek, ahol különleges felvételek készülhetnek.

/G.A./

232

771.43

JOLLY előhívó automata 16 mm-es és 35 mm-es dokumentumfilmek előhívására. - /Entwicklungsautomat JOLLY für die Entwicklung von 16-mm oder 35-mm-Dokumenten-Filmen/ - Reprographie, 5.k. 1.sz. 1965.jan.-febr. 17.p.

A Remington Rand GmbH folyamatos előhívógépe 16 és 35 mm-es perforált és perforálatlan mikrofilmeket hív. Az exponált filmet világosan lehet befűzni a gépbe egy napfénykazetta felhasználásával. Az előhívás, fixálás, mosás és szárítás automatikusan történik. Az előhívás befejezését jelzőberendezés tudatja. A munkafolyamat hibátlan menetét 3 különböző színű ellenőrző lámpa ellenőrzi.

A készülék kis helyen /0,133 m³/ elfér, kezelését minden irodai alkalmazott rövid idő alatt megtanulhatja. Teljesítménye 30 m óránként. Az egyes folyadéktartályokba 3-3 liter vegyszer önthető.

Az előhívás ideje 2,15 perc, fixálás és mosás ugyanannyi. Szárítás 5 perc, 29 Celsius fokon. - A 16 mm-es filmekből egy oldatban 300 m hívható, a 35 mm-es filmekből 210 m.

/G.A./

233

772.9:681.652

Ofszetlemezek készítése Duplomat-készülékekkel. - /Duplomat-Geräte zur Anfertigung von Offsetplatten/ - Reprographie, 5.k. 1.sz. 1965.jan.-febr. 18.p.

A Rectoplan pontfény készülék A/3 és A/2 méretben készül, alacsonyfeszültségű pontgőz világítja meg a magasérzékenységű filmanyagot. Ha a filmeket reflex eljárással akarják megvilágítani, akkor a pontgőzt tulfeszített fotolámpával cserélhetik fel. Előre érzékenyített ofszet-lemezeket magasnyomású higanygőzlámpával világítanak meg.

A készülékkel megvilágítható az Agfa-Gevaert Autoreversal fordított filmje. Ezzel a filmmel reflexeljárással, kitűnő minőségű és oldalhelyes pozitív készíthető, melyről ofszetlemez másolható. - A "Reproversal 912" felvevő és nagyítógép, mellyel bármilyen kicsinyítés, vagy nagyítás megoldható.

Diffúziós eljárással készíthető ofszetfólia reflex megvilágítás mellett egészen egyszerű módon, úgy ahogy a fotokópiák készülnek. A Duplomat készülékek sorozatához tartozik még egy fényszedőgép és egy kétfüzdős előhívógép, mely 15 mp alatt készíti el a képet.

/G.A./

234

772.932

Érzékenység meghatározása vonalas ábrák xerox másolási folyamata esetében. - /Opregyelyenie csuvstvityelnosztvi elektrofotograficeszkovo processza polucsényija strihovüh izobrazsényij/ - DRAVIN, A.B. - Naucsno Tehniceszkaja Informacija, 11.sz. 1964.nov. 41-44.p.

A xerográfiában felhasznált anyagokkal és magával a technológiai folyamattal szemben támasztott igények meghatározása érdekében először a xerox másolási eljárás érzékenységet kell megállapítani, és az érzékenységet befolyásoló paramétereket tisztázni. Meghatározott anyagok alkalmazása esetén a vonalas ábra másolatának minőségét meghatározott paraméternek a kép fekete és fehér részeire tapadó előhívó por mennyiségét lehet tekinteni. A folyamat egyes lépéseinek jellemzőit úgy kell összehangolni, hogy végeredményben kiadódjon az a pormennyiség, amely a kívánt képminőséget biztosítja. Ennek érdekében a szelén lemez felületén az előhívó por felvitele előtt megfelelő potenciál értékeket kell biztosítani az ábra fekete és fehér részein. A xerox eljárás érzékenységeinek jellemzője az a mennyiség, amely végeredményben biztosítja, hogy meghatározott potenciálok megjelenjenek létre a feltöltött szelén lemezen. A teljes eljárás érzékenysége az egyes lépések során elért érzékenység-értékek szorzatának és az átvitt kép kontrasztosságának hányadosa.

/V.P./

235

772.96

Munkaelőkészítés Drycopyval. - /Arbeitsvorbereitung mit Drycopy/-
LEETZ, W. - Reprographie, 5.k. 1.sz. 1965.jan.-febr. 16.p.

A Drycopy eljárás eredetileg egy hőhatású másoló eljárás, melyel gumirozott papírra lehet másolni. Ez a gyártáselektézítés szempontjából azért fontos, mert a munkaelőkészítésnél gyakran gumirozott ellenőrző cédulákat kell előállítani, melyeket nedves eljárással nem lehet. A gyártási tervek erős igénybevételnek vannak kitéve, gyorsan piszkolódnak, ezért másolatokat kell készíteni róluk. Ez leggyorsabban fénymásolattal történhetik, de ez drága anyag, amellezt az archiválása körülményes.

A Drycopy eljárással többféle karton minőségre másolhatunk, sőt lyukkártya felhasználásával a szelektálás is könnyen megoldható. A másolatok olcsóbbak a fénymásolatoknál, és tartósak. A/4-es nyomómatrica néhány perfnigért előállítható kb. 4 perc alatt. Ezek a matricák könnyen raktározhatók egymáson, mert hátoldaluk nem kényes. Ofszet papírfóliák is készíthetők, ofszet gépek részére.

/G.A./

236

778.1.

A Linhof Reprocard rendszer. - /Das Linhof-Reprocard-System/-
Reprographie, 5.k. 2.sz. 1965.márc.-ápr. 42-43.p.

A kisofszet és raszternyomás céljaira a Linhof cég kompresszorral működő vákuumos szivólemez hozott forgalomba. A készülék a Super Technika V felvevőgéppel kapcsolatban működtethető egy asztalra helyezhető reprodálványon, kondenzorral, megvilágító berendezéssel, szűrőkkel. Ezzel a módszerrel ofszet nyomólemez készíthető, vonalas vagy tónusos reprodukciók, montázsok, szinkronvonalak.

A készülék pillanatok alatt átalakítható nagyítógéppé, mellyel erős kicsinyítések, vagy nagyítások egyaránt végezhetők. Másolatok

készíthetők filmre, vagy fénymásolópapírra, előre érzékenyített ofszetlemezre, egy vagy többszinnyomáshoz.

Fényképészek, grafikusok, nyomdák nagyon sok célra használhatják a készüléket, melyek közül a következőket emeljük ki: Originál féltónusu negatívról kontakt rásztermásolat szabályozható vákuummal, árnyalatvesztés nélkül, mivel a nagyítás művelete kiesik. Írott és vonalas diapozitívek készítése ofszet és rásztermnyomáshoz. Másolás filmre és papírra a nagyítóberendezés segítségével. Szinkivonatok kis diapozitívekről nagyítással.

/G.A./

237

778.14

A Miracode-rendszer.- /Das Miracode-System/ - MÜLLER, H. - Reprographie, 5.k. 2.sz. 1965.márc.-ápr. 31-34.p.

A cikk első része a mikrofilmen ábrázolt kódrendszert ismerteti. A mostani 2.rész a mikrofilm felvevőgépet az MRK-1 modellt ismerteti. A felvételezés 16 mm-es mikrofilmre történik, a beállított képméret tükörreflex segítségével a felvevőasztalra vetíthető. Az egyes dokumentumok a beállított kódjelekkel együtt egy filmkockára lesznek fényképezve.

Az MRK 1-es felvevőgép megegyezik a Recordak MCD-2 felvevőfejével, speciálobjektívje azonban 46 mm-es, amivel 1:30-szoros kicsinyítés érhető el. A kapcsolóasztalon lévő kapcsolókkal 15 féle tevékenység végezhető. A kódjeleket egy különleges objektív segítségével vetítik a filmre.

A továbbiakban ismerteti a cikk az egyes kódjeleket, a Miracode-rendszer keretében; mit jelent a "Bit" meghatározás, a "Parity-bit", "Utility-bit" és "Data-bit". A keresőelektronikának impulzusokat ad az időmegjelölés, amely elválasztja az egyes kódsorokat. A filmen egyvonalban az időmegjelöléssel még egy jelölés található: a dokumentum jelölés, mely a leolvasógépen történő kiértékelés alkalmával a megfelelő dokumentumnál állítja meg a film tekercselését.

/G.A./

238

778.14

Mikrofilmlap szabvány az USA-ban.- /Mikrofilmlattnorm in USA/ - Reprographie, 5.k. 2.sz. 1965.márc.-ápr. 44.p.

A Special Libraries Vol. 55 /1964/ 6.sz. 390 p. közli azt a bejelentést: az USA négy fontos központi hatósága megegyezett, hogy technikai tudósításait a nemzetközi szabvány szerinti 105 x 148 mm-es mikrofilmlapokon /A/6-os szabványméret/ fogja közzétenni.

Eddig három féle méretet használtak mikrokártyák céljaira, 100x150 mm-t, 125 x 200 mm-t és 75 x 125 mm-t. A különböző méretek eddig nagyon megnehezítették a mikrokártyák használatát. A négy amerikai hatóság megegyezése folytán lényegesen könnyebb lesz a nemzetközi csere lebonyolítása a tudományos információk területén, mivel erre a célra a mikrokártya nagyon fontos eszközt jelent.

/G.A./

504

Mikrofilmtechnika kiállítás Prágában. - /Ausstellung Mikrofilmtechnik in Prag/ - Reprographie, 5.k. 1.sz. 1965.jan.-febr. 19.p.

A kiállítás célja az volt, hogy az érdeklődőknek bemutassák a legújabb eljárásokat, gépeket és tartozékokat, hogy ezáltal általános áttekintést nyújtsanak a mikrofilmtechnika fejlődéséről.

21 kiállítási panelen, képekben és írásban csaknem az egész világ géptermelését felvonultatták. A legtöbb kép színes kivitelben készült. A megnyitás előtt sajtókonferencián válaszoltak a szaklapok munkatársainak kérdéseire. Ismertették a mikrofilmzés előnyeit, az általa elérhető megtakarításokat, a felhasználás lehetőségeit. A kiállítás áttekintő képet adott a különböző mikrofilmfelvevőgépekről, olvasógépekről, másoló, nagyító, előhívógépekről. Bemutatta az automatikus xerográfiát, mikrofilmlykkártyákat, mikrokártyát, Kardex-archívumot egészen a színes mikrofilmlaboratórium berendezésig. A kiállításon 29 gyártó cég képviseltette magát a világ minden részéből.

/G.A./

A film az oktatásban: múlt, jelen, jövő. - /The film in education: past, present and future/ - The Scientific Film, 5.k. 6.sz. 1964.dec. 141-143.p.

1925-ben a Psychological Research Committee közreadott egy jelentést, amelyben a szerzők a filmet az oktatás szempontjából értékelték. Ez időtájt oktató filmeket még nem gyártottak - az elkövetkező időszak a kísérletezést jelenti - amelyhez jelentős technikai eredmények kapcsolódtak. Az 1933-1939 közötti években összefoglaló kísérletsorozat foglalkozott az oktató filmek felhasználásával.

A második világháború alatt Anglia és Amerika több millió méternyi oktató filmet gyártott a katonaság részére. 1943-ban Churchill az iskolai oktatásban felhasznált filmekkel kapcsolatban arról ír, hogy a gyermekek képességei sokkal inkább kibonthatók, ha az írott és elmondott szavak vizuális eszközökkel is kapcsolódnak.

1946-ban egy memorandumból kiindulva az oktatásügyi miniszter bizottságot hoz létre, amely a gyártás és forgalmazás elrendezéséért felelős. E feladatot vette át az 1948-ban megalapított Educational Foundation for Visual Aids.

A következő évek problémája: a vizuális eszközök elfogadása előtt álló, nagyrészt külső nehézségek /a tanárok egy részének ellenzése/ - ugyanakkor a statisztikai adatok már szép eredményeket mutatnak. Kétségtelenül maguk a filmek is jelentős fejlődésen mentek keresztül.

A filmek használatánál gazdasági szempontok is szerepet játszottak - különös tekintettel az iskolák lehetőségeire. Iskolai használatról lévén szó, különösen fontos a megfelelő film biztosítása a megfelelő időben - azükséges előzetes terv készítése.

Egy további problémakör a megfelelő technikai felszerelés elhelyezésének lehetősége.

Említésre méltó még az a fejlődési vonal, amely eddig a 35 mm-es filmektől a 16 mm felé, jelenleg s a jövőben a 16 mm-től a 8 mm felé halad.

A jövő az igen rövid filmeké, amelyek kazettákban tárolva kaphatók s illusztrálják mindazon kérdéseket, amelyek megértéséhez a mozgás szükséges. Pontosak lesznek a filmszikok is.

241

791.43.05:371.67:061.22

A Nemzetközi Tudományos Filmegyesület Oktatófilm Szakosztályának átalakítása. - /Re-shaping ISPA's Educational Film Section/ - HORTZSCHANSKY, W. - Scientific Film, 5.k. 4.sz. 1964.aug. 85-87.p.

A Nemzetközi Tudományos Filmegyesület Oktatófilm Szakosztályának munkája nem kielégítő. Az elkövetkezendő konferenciák feladata lesz az egyes szakterületek szerinti vizsgálat /1965: műszaki filmek, 1967: orvostudományi filmek, 1969: állatorvostudományi filmek/.

Annak érdekében, hogy a javaslatokat megismerjék, vált szükségessé az alábbi dokumentum közreadása.

A NTF Felsőoktatási Film szakosztályának célja, szervezete, szabályzata.

- Cél: - az eredmények, tapasztalatok állandó cseréje
 - a modern technikák szélesebbkörű használatának elősegítése
 - szélesebbkörű filmgyártás támogatása
 - filmgyártási tervek cseréje a kettősségek elkerülésére
 - információcsere a filmekről
 - filmek cseréje
 - a felsőoktatásban használható filmek használatáról viták kezdeményezése
 - az audio-vizuális eszközök alkalmazásáról viták, bemutatók szervezése.

Szervezet: Levelező szakosztályok, nemzeti bizottságok egyéni tagjaira épül fel. E tagok lehetnek tudományos kutatók, szakértők, filmgyártók és felhasználók. A tagság elnyerésének módja.

A szervezet megfelel a NTF szabályzatának.

A vezetőség összetétele.

A szakosztály tevékenységének szabályzata:

Plenáris ülések, egyéni tevékenység.

Munkabizottságok.

Az ülések összekapcsolása filmbemutatókkal.

Kiadványok. E téren kapcsolat a Brüsszelben és Budapesten működő információs központokkal.

A filmbemutatók szabályzata:

A kiválogatás szempontjai.

Az egyes tagországok részvételi lehetősége.

Nyelvi kérdések /kommentár/.

Helyezés, oklevelek.

- a téma

- a gyártó színvonala

- a film szerkezete

- a tudományos, ill. műszaki információ pontossága

- a film alkalmassága felsőfoku oktatásra.

/G.M./

A modern műszaki film. - /The modern industrial film/ - CHITTOCK, J.
Scientific Film, 5.k. 6.sz. 1964.dec. 144-145.p.

Auguste és Louis Lumiere uttörő felfedezése, az első kísérletek óta eltelt közel 70 év alatt a filmet következetesen felvevő regisztráló eszköznek tartották. Jelenleg is a tartalomnak szentelik a nagyobb figyelmet, mint a bemutatásnak: a film inkább elmesél egy történetet, mintsem hatást vált ki. A jobb /s ritkább/ filmek azonban többet adnak, a film mint eszköz ez esetben több mint felvevő anyag. Az iparban felhasználható /dokumentum/ filmek csak e formában képviselhetnek valódi értéket. E különbség: a film varázsa /t.k. az igazság eltorzítása annak érdekében, hogy jobban el lehessen mondani/. A játékfilmekre vonatkozó ilyen magyarázatok alkalmazhatók a műszaki filmekre is. Manapság minden iparág felismerte már a film jelentőségét a tájékoztatási problémák megoldásában, komoly összegeket fordítanak film készítésre. Az alkalmazás azonban gyakran a film természetének helyes értékelése nélkül történik.

Trükkök és hasonló ötletek - megfelelően alkalmazva - a tényeket előnyösebben kiaknázhadják, maradandóbb benyomást kelthetnek.

A tanárok egy része gyanakvással fogadja azt az oktatófilmet, amely szórakoztat. A kettő nem összeférhetetlen. Ide tartozik a zene és hanghatások kérdése.

A jobb műszaki filmeket ma már ezen filmesebb szempont szerint készítik. A csupán "felvevő" filmnek is van természetesen szerepe - mint a kutatás eszközének.

A film szerepének növekedése a modern ipari tájékoztatásban az elérhető közönség arányával is magyarázható. Ezért nő majd a televízió szerepe még jobban. A kettő összekapcsolása jellemzi ma a helyzetet.

A film a korszak krónikása, az ipar és a technológia az uralkodója. Ha az első kifejezi a másikat - ez igen fontos tényező: a műszaki film nagyobb hatással lehet életünkre, mint ezt most el tudnánk képzelni.

/G.M./

